

ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ

©2022 СТОЙКО О. Я., ШУБЕНКО І. А.

УДК 336.1:352(477)
JEL Classification: H72

Стойко О. Я., Шубенко І. А.

Оцінка фінансових показників діяльності територіальних громад України

Метою статті є моніторинг основних фінансових показників діяльності територіальних громад і визначення напрямів відновлення їх фінансового потенціалу. Відмічено позитивну динаміку збільшення загального обсягу доходів місцевих бюджетів України за 2015–2021 рр., крім 2020 р., у якому надійшов найменший обсяг міжбюджетних трансфертів до місцевих бюджетів за останні п'ять років. Виявлено тенденцію до збільшення частки власних доходів місцевих бюджетів (загальний фонд без трансфертів) у ВВП і доходах зведеного бюджету України впродовж 2015–2021 рр., що свідчить, з одного боку, про нарощування дохідної бази місцевих бюджетів, а з іншого – про зниження концентрації фінансових ресурсів на центральному рівні. Встановлено, що питома вага видатків місцевих бюджетів у ВВП і зведеному бюджеті України протягом 2015–2021 рр. зменшилися, що вказує на домінуючу роль видатків державного бюджету, які забезпечують фінансування загальнодержавних потреб соціально-економічного розвитку нашої держави. Проаналізовано доходи і видатки загального та спеціального фондів місцевих бюджетів України за 2021 р., перевищення у цьому році доходів над видатками місцевих бюджетів забезпечило профіцит цих бюджетів. Досліджено структуру місцевих бюджетів України за видами доходів і податкових надходжень у розрізі обласних бюджетів і бюджетів територіальних громад за січень-грудень 2021 р. Проаналізовано питому вагу власних доходів і загального фонду областей у загальному обсязі надходжень місцевих бюджетів у розрізі регіонів України за січень-листопад 2021 р. Досліджено динаміку доходів місцевих бюджетів у розрахунку на 1 мешканця у розрізі областей України за січень-листопад 2020–2021 рр., яка свідчить про зростання фінансового потенціалу усіх областей України за вказаний період. Проаналізовано видатки місцевих бюджетів (загальний та спеціальний фонди) за функціональною класифікацією за січень-грудень 2021 р. Досліджено динаміку загальних і капітальних видатків місцевих бюджетів у розрахунку на 1-го мешканця у розрізі областей України за січень-листопад 2020–2021 рр. Проаналізовано питому вагу видатків на утримання органів місцевого самоврядування у видатках загального фонду місцевих бюджетів України за січень-листопад 2021 р. Проведений аналіз фінансових показників за січень-листопад 2021 р. засвідчив наявність значної диференціації у ресурсному забезпеченні регіонів і спроможності надавати необхідні публічні послуги своїм громадянам на відповідних територіях. Визначено, що головне завдання державної політики на місцевому рівні у повоєнний період полягає у сприянні відновленню фінансового потенціалу територій, які постраждали внаслідок воєнних дій, та забезпеченні їх громадян належним рівнем публічних послуг. Виокремлено основні принципи відновлення і розбудови України на основі концепції сталого розвитку, Європейського зеленого курсу та з урахуванням ключової ролі у цьому процесі місцевого самоврядування.

Ключові слова: місцеві бюджети, доходи місцевих бюджетів, видатки місцевих бюджетів, міжбюджетні трансферти, фінансові показники громад.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2022-2-163-174>

Рис.: 3. **Табл.:** 8. **Бібл.:** 12.

Стойко Олег Якович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та кредиту, Поліський національний університет (Старий бульвар, 7, Житомир, 10008, Україна)

E-mail: oy100iko@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6120-8089>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/2005449/oleg-stoiko/>

Шубенко Інна Андріївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та кредиту, Поліський національний університет (Старий бульвар, 7, Житомир, 10008, Україна)

E-mail: INNA75@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3461-9237>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/2003557/inna-shubenko/>

UDC 336.1:352(477)
JEL Classification: H72

Stoiko O. Y., Shubenko I. A. Assessing the Financial Indicators of Activities of Territorial Communities of Ukraine

The article is aimed at monitoring the main financial indicators of the activities of territorial communities and determining the directions for restoring their financial potential. The article specifies a positive dynamics of increasing the total revenues of local budgets of Ukraine for 2015-2021, except for 2020, which received the smallest amount of interbudgetary transfers to local budgets over the past five years. The tendency to increase the share of own revenues of local budgets (general fund without transfers) in GDP and revenues of the consolidated budget of Ukraine during 2015-2021 is identified, which indicates, on the one hand, the increase in the revenue base of local budgets, and on the other hand, a decrease in the concentration of financial resources at the central level. It is determined that the

share of expenditures of local budgets in GDP and in the consolidated budget of Ukraine during 2015-2021 decreased, which indicates the dominant role of the State budget expenditures that provide funding for the national needs of socioeconomic development of our country. The revenues and expenditures of the general and special funds of local budgets of Ukraine for 2021 are analyzed, the excess of revenues over local budget expenditures this year has provided a surplus of these budgets. The structure of local budgets of Ukraine by types of revenues and by tax revenues is researched in the plane of regional budgets and budgets of territorial communities for January-December 2021. The proportion of own revenues and the general fund of oblasts in the total amount of revenues of local budgets in the plane of regions of Ukraine for January-November 2021 is analyzed. The dynamics of local budget revenues per capita in terms of regions of Ukraine for January-November 2020-2021 is examined, which indicates an increase in the financial potential of all regions of Ukraine for the specified period. The expenditures of local budgets (general and special funds) according to the functional classification for January-December 2021 are analyzed. The proportion of expenditures on the maintenance of local self-government bodies in the expenditures of the general fund of local budgets of Ukraine for January-November 2021 is analyzed. The carried out analysis of financial indicators for January-November 2021 showed the existence of a significant differentiation in the resource provision of regions and the ability to provide the necessary public services to the citizens in the relevant territories. It is determined that the main task of the State policy at the local level in the postwar period is to facilitate the restoration of the financial potential of the territories affected by hostilities and to provide their citizens with an adequate level of public services. The basic principles of restoration and development of Ukraine on the basis of the conception of sustainable development, the European Green Deal and taking into account the key role in this process of local self-government are distinguished.

Keywords: local budgets, local budget revenues, local budget expenditures, interbudgetary transfers, financial indicators of hromadas.

Fig.: 3. **Tabl.:** 8. **Bibl.:** 12.

Stoiko Oleh Ya. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance and Credit, Polissia National University (7 Staryi Blvd, Zhytomyr, 10008, Ukraine)

E-mail: oy100iko@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6120-8089>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/2005449/oleg-stoiko/>

Shubenko Inna A. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance and Credit, Polissia National University (7 Staryi Blvd, Zhytomyr, 10008, Ukraine)

E-mail: INNA75@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3461-9237>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/2003557/inna-shubenko/>

Вступ. Формування системи ефективного місцевого самоврядування передбачає забезпечення необхідного рівня соціально-економічного розвитку територій, їх фінансового забезпечення, надійних і стабільних джерел надходжень до місцевих бюджетів. Для оцінювання результативності функціонування територіальних громад та рівня їх забезпеченості фінансовими ресурсами потрібно проводити постійний контроль показників фінансово-бюджетної діяльності відповідних громад.

Проведене дослідження фіксує досягнутий рівень фінансового потенціалу територіальних громад за останні роки. Водночас не вдалося за окремими показниками проаналізувати результативність функціонування територіальних громад за станом на 01.01.2022 р., оскільки Державна казначейська служба України тимчасово призупинила запити на публічну інформацію через введення воєнного стану в Україні [9; 11]. Тому для оцінювання показників фінансово-бюджетної діяльності територіальних громад України було використано як прогностичні, так і фактичні дані на кінець 2021 р., а також фактичні дані станом на 01.12.2021 р. Значення фінансових показників діяльності територіальних громад за період, що було проаналізовано, можуть слугувати своєрідним орієнтиром для досягнення довоєнного рівня фінансового потенціалу територіальних громад і його відновлення у тих регіонах, які найбільше постраждали від проведення бойових дій на їхніх територіях. Зазначені обставини з урахуванням сучасних викликів і загроз обумовили актуальність цього дослідження.

Проблемами оцінювання фінансового потенціалу територіальних громад і зміцнення ресурсної бази місце-

вого самоврядування в нашій державі займаються такі вітчизняні науковці: Возняк Г. В., Спасів Н. Я., Малиняк Б. С., Пелехатій А. О., Коваль, В. М., Дяченко С. А., Лисяк А. В., Грабчук О. М., Щур Р. І. та ін. Однак в умовах повномасштабної війни потребує окремого дослідження досягнутий рівень фінансового потенціалу територіальних громад і першочергові заходи щодо його відновлення.

Метою статті є моніторинг основних фінансових показників діяльності територіальних громад і визначення напрямів відновлення їх фінансового потенціалу.

Результати. У результаті реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні було забезпечено врегулювання повної бюджетної самостійності та фінансової незалежності місцевих бюджетів. У червні 2020 р. в нашій країні була утворена система нового адміністративно-територіального устрою районного рівня та рівня територіальних громад. Відповідно до цього в Україні було істотно зменшено кількість місцевих бюджетів. Так, якщо станом на 21.08.2019 р. їх кількість становила 9139 одиниць [8], то станом на 01.02.2021 р. – лише 1597 одиниць, з них: 24 обласних бюджетів та 1 бюджет міста Києва; 119 районних бюджетів; 15 бюджетів районів у містах; 1438 бюджетів територіальних громад [3]. Водночас необхідно зазначити про зростання відповідальності при плануванні та затвердженні місцевих бюджетів: станом на 30.12.2020 р. було затверджено лише 70 % місцевих бюджетів на 2021 р., а на 30.12.2021 р. цей показник становив 95,5 % [4].

Обсяг власних доходів місцевих бюджетів України за 2015–2021 рр. неухильно збільшувався, абсолютний при-

ріст у 2021 р. проти 2015 р. склав 257,2 млрд грн, а у процентному відношенні – 213,8 % (табл. 1).

Обсяг трансфертів з державного бюджету, досягнувши пікового значення у 2018 р. на рівні 285,5 млрд грн, у 2020 р. і 2021 р. зменшився відповідно у 1,8 та у 1,4 разе. Загальний обсяг доходів місцевих бюджетів за вказаний період коливався залежно від розміру трансфертів, отриманих з державного бюджету.

Найменший загальний обсяг доходів місцевих бюджетів за останні 2017–2021 рр. зафіксовано у 2020 р., який склав 471,5 млрд грн, оскільки у цьому ж році місцеві бюджети отримали найменший розмір трансфертів з державного бюджету. Це викликано тим, що у 2020 р. з місцевих бюджетів не проводилися окремі видатки, пов'язані з реалізацією державних програм соціального захисту громадян.

Таблиця 1

Динаміка доходів місцевих бюджетів, трансфертів з Державного бюджету України та їх частки за 2015–2021 рр.

Показник	Роки						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Обсяг власних доходів місцевих бюджетів, млрд грн	120,3	170,1	229,2	276,9	315,1	310,5	377,5
Обсяг трансфертів з державного бюджету, млрд грн	174,2	196,0	272,9	285,5	245,4	161,0	203,2
Загальний обсяг доходів місцевих бюджетів, млрд грн	294,5	366,1	502,1	562,4	560,5	471,5	580,7
Частка трансфертів у загальних доходах, %	59,2	53,5	54,4	50,8	43,8	34,1	35,0

Джерело: складено за [1; 5; 6]

З даних табл. 1 видно, що протягом 2015–2021 рр. відбувається постійне зниження частки трансфертів у загальних доходах, яка у 2021 р. проти 2015 р. зменшилася на 24,2 процентних пунктів. Загалом у 2021 р. місцеві бюджети отримали з державного бюджету 33 види субвенцій (26 – із загального фонду, 6 – із спеціального фонду) [10], у 2020 р. – 53 види субвенцій, у 2019 – 42 види субвенцій, у 2018 р. – 34 види субвенцій, а у 2017 – 27 видів субвенцій [12]. Отже, на відміну від попередніх років, коли простежувалася тенденція до постійного збільшення кількості субвенцій, які надходили з державного бюджету місцевим, у 2021 р. їх кількість значно зменшилася. Це може свідчити про переорієнтацію державної трансфертної політики від-

носно місцевих бюджетів у бік підвищення ефективності використання бюджетних коштів, проведення середньострокового планування соціально-економічного розвитку території, формування якісної і прогнозованої бюджетної політики як на центральному, так і місцевому рівні.

Впродовж 2015–2021 рр. спостерігається стійка тенденція до збільшення частки власних доходів місцевих бюджетів (загальний фонд без трансфертів) у ВВП України (табл. 2). Якщо у 2015 р. вказана частка складала 5,1 %, то у 2021 р. – 7,3 %, тобто збільшилася на 2,2 процентних пунктів. Така тенденція обумовлена нарощуванням дохідної бази місцевих бюджетів в результаті фінансової децентралізації.

Таблиця 2

Питома вага доходів і видатків місцевих бюджетів у ВВП і Зведеному бюджеті України за 2015–2021 рр.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р. (прогноз)
Частка власних доходів місцевих бюджетів (загальний фонд без трансфертів) у ВВП, %	5,1	6,2	6,5	6,6	6,8	6,9	7,3
Частка доходів місцевих бюджетів (без трансфертів) у Зведеному бюджеті України, %	18,5	21,8	22,6	22,2	23,3	22,6	23,3
Частка видатків місцевих бюджетів у ВВП, %	14,1	14,7	16,6	16,0	14,2	11,4	12,1
Частка видатків місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України, %	41,2	41,9	46,9	45,6	41,3	30,0	30,4

Джерело: складено за [6]

За період, що розглядається, частка доходів місцевих бюджетів у доходах Зведеного бюджету України постійно зростала за винятком 2020 р. За підсумками 2021 р., частка доходів місцевих бюджетів (без трансфертів) у зведеному бюджеті України склала 23,3 %, що більше на 4,8 процентних пунктів, ніж у 2015 р. Така ситуація свідчить про зниження концентрації фінансових ресурсів на центральному рівні.

Частки видатків місцевих бюджетів у ВВП і Зведеному бюджеті України за 2015–2020 рр. найбільшого значення досягли у 2017 р. і склали відповідно 16,6 % та 46,9 %, в подальшому спостерігається їх зниження з незначним

зростанням у 2021 р. Загалом частки видатків місцевих бюджетів у ВВП і Зведеному бюджеті України у 2021 р. проти 2015 р. зменшилися відповідно на 2,0 і 10,8 процентних пунктів, що свідчить про домінуючу роль видатків державного бюджету, які забезпечують фінансування загальнодержавних потреб соціально-економічного розвитку нашої держави.

У структурі доходів місцевих бюджетів України за 2021 р. найбільша частка припадає на доходи загального фонду (86,5 %), а на доходи спеціального фонду – лише 13,5 % (табл. 3).

Таблиця 3

Баланс місцевих бюджетів України за 2021 р.

Показник	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Всього
Доходи, млн грн	502 031,5	78 667,5	580 699,1
Структура, %	86,5	13,5	100,0
Видатки, млн грн	408 858,6	160 569,5	569 428,2
Структура, %	71,8	28,2	100,0
Кредитування	313,4	-71,7	241,7
Дефіцит(-) /	-	-81 830,2	-
Профіцит (+), млн грн	92 859,4	-	-11 029,1

Джерело: складено за [5]

Подібне співвідношення спостерігається у структурі видатків місцевих бюджетів, де частки видатків загального і спеціального фондів складають відповідно 71,8 % і 28,2 %. Перевищення доходів над видатками місцевих бюджетів у 2021 р. забезпечило профіцит бюджету на загальну суму 11029,1 млн грн. Водночас по загальному фонду отримано профіцит у розмірі 92859,4 млн грн, а по спеціальному фонду – дефіцит у розмірі 81830,2 млн грн.

У структурі загальних доходів місцевих бюджетів України за січень-грудень 2021 р. найбільша частка припадає на податкові надходження (59,7 %) і доходи від органів державного управління (34,9 %), а частка неподаткових надходжень складає лише 4,7 % (рис. 1).

У доходах загального фонду місцевих бюджетів України за січень-листопад 2021 р. найбільшу частку займають надходження від сплати податку на доходи фізичних осіб – 59,1 % від суми доходів загального фонду місцевих бюджетів (табл. 4). Другим вагомим джерелом доходів місцевих бюджетів є надходження єдиного податку, частка якого становить 13,8 % від усієї суми доходів загального фонду місцевих бюджетів.

Значна питома вага у структурі місцевих бюджетів належить платі за землею, що відноситься до податку на майно і є складовою місцевих податків. За січень-листопад 2021 р. плата за землею у структурі доходів загального фонду місцевих бюджетів займає 10,2 % (табл. 4).

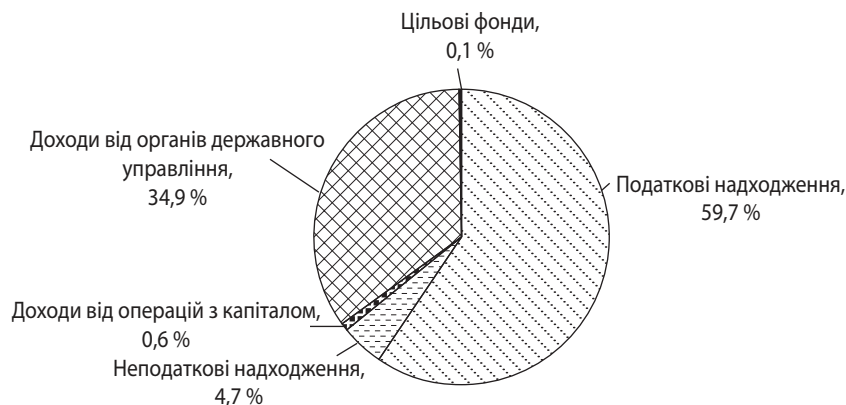

Рис. 1. Структура місцевих бюджетів України за видами доходів за січень-грудень 2021 р.

Джерело: складено за [5]

Структура доходів загального фонду місцевих бюджетів України за січень-листопад 2021 р.*, %

Види надходжень	Бюджети територіальних громад	Бюджети обласні	Бюджети місцеві загалом
Податок на доходи фізичних осіб	59,2	68,6	59,1
Плата за землю	12,6	-	10,2
Надходження по нерухомому майну	2,5	-	2,4
Податок на прибуток приватних підприємств	-	15,0	5,0
Єдиний податок	15,8	-	13,8
Акцизний податок	6,4	-	5,2
Інші надходження	3,5	16,4	4,3
Всього	100,0	100,0	100,0

Примітка: * без трансфертів з державного бюджету

Джерело: складено за [6]

Частка власних доходів місцевих бюджетів у загальному обсязі надходжень за січень-листопад 2021 р. в середньому по Україні склала 70,7 % (табл. 5). Більша частка власних доходів загального фонду порівняно із середнім значенням по Україні сконцентрована в м. Києві (90,0 %) та у 7 областях: Дніпропетровській (76,8 %), Полтавській (76,4 %), Харківській (76,2 %), Київській (76,2 %), Запорізькій (73,3 %), Одеській (71,5 %), Донецькій (71,3 %). Серед областей України найменша частка власних доходів у загальному

обсязі надходжень зосереджена в Закарпатській (47,3 %), Чернівецькій (49,2 %), Тернопільській (51,7 %) областях.

Дані табл. 5 свідчать, що найбільша частка загального фонду у загальному обсязі надходжень місцевих бюджетів України за січень-листопад 2021 р. сконцентрована в м. Києві (12,83 %), Дніпропетровській (10,38 %), Харківській (6,69 %), Львівській (6,02 %), Одеській (5,94 %) областях, а найменша частка – в Луганській (1,55 %), Чернівецькій (1,76 %), Кіровоградській (2,198 %).

Таблиця 5

Питома вага власних доходів і загального фонду областей у загальному обсязі надходжень місцевих бюджетів у розрізі регіонів України за січень-листопад 2021 р.

Назва області	Власні доходи місцевих бюджетів, млн грн	Трансферти з державного бюджету, млн грн	Всього надходжень до місцевих бюджетів (загальний фонд), млн грн	Частка власних доходів у загальному обсязі надходжень, %	Частка надходжень областей у їх загальному обсязі, %
1	2	3	4	5	6
Вінницька	10 272,5	5 208,7	15 481,2	66,4	3,45
Волинська	5 774,9	4 750,6	10 525,5	54,9	2,35
Дніпропетровська	35 716,6	10 805,1	46 521,7	76,8	10,38
Донецька	14 557,8	5 863,5	20 421,3	71,3	4,56
Житомирська	7 930,7	4 500,9	12 431,6	63,8	2,77
Закарпатська	5 745,1	6 388,3	12 133,4	47,3	2,71
Запорізька	14 660,9	5 330,6	19 991,5	73,3	4,46
Івано-Франківська	7 060,3	5 812,6	12 872,9	54,8	2,87
Київська	18 600,8	5 815,3	24 416,1	76,2	5,45
Кіровоградська	6 617,7	3 237,1	9 854,8	67,2	2,198
Луганська	4 007,9	2 924,5	6 932,3	57,8	1,55
Львівська	18 737,3	8 246,1	26 983,4	69,4	6,02
Миколаївська	7 883,6	3 729,5	11 613,1	67,9	2,59
Одеська	19 023,3	7 581,8	26 605,2	71,5	5,94
Полтавська	13 554,9	4 195,7	17 750,6	76,4	3,96
Рівненська	6 418,3	5 632,4	12 050,7	53,3	2,69

Закінчення табл. 5

1	2	3	4	5	6
Сумська	7 392,5	3 095,3	10 487,8	70,5	2,34
Тернопільська	5 432,5	5 073,0	10 505,5	51,7	2,34
Харківська	22 850,8	7 139,3	29 990,1	76,2	6,69
Херсонська	5 890,8	4 411,4	10 302,2	57,2	2,298
Хмельницька	8 003,8	4 397,8	12 401,7	64,5	2,77
Черкаська	8 366,5	4 133,7	12 500,1	66,9	2,79
Чернівецька	3 886,4	4 014,5	7 900,9	49,2	1,76
Чернігівська	6 984,9	3 096,1	10 081,0	69,3	2,25
м. Київ	51 737,8	5 775,8	57 513,6	90,0	12,83
Всього	317 108,6	131 159,5	448 268,1	70,7	100,0

Джерело: складено за [6]

Фінансовий потенціал кожної області, її спроможність забезпечувати мешканців за рахунок ресурсів, які акумулюються на її території, можна визначити на основі співвідношення обсягу надходжень доходів загального фонду без урахування трансфертів до кількості мешканців відповідної області. Цей показник дає змогу розрахувати розмір доходів загального фонду (без урахування трансфертів), що припадає на одного мешканця.

Обсяг доходів місцевих бюджетів у розрахунку на 1 мешканця за січень-листопад 2021 р. в середньому по Україні склав 8008,9 грн (табл. 6). При цьому середнє значення показника доходів на одного мешканця перевищено тільки у м. Києві (16559,1 грн) і у 5 областей: Дніпропетровській (10993,7 грн), Київській (10 033,9 грн), Полтавській (9616,6 грн), Запорізькій (8408,2 грн) та Харківській (8185,2 грн).

Таблиця 6

Динаміка доходів місцевих бюджетів у розрахунку на 1 мешканця у розрізі областей України за січень-листопад 2020–2021 рр.

Назва області	Доходи на 1-го мешканця, грн		
	січень-листопад 2020 р.	січень-листопад 2021 р.	Темп зростання, %
1	2	3	4
Вінницька	5 781,2	6 599,2	114,1
Волинська	4 612,0	5 581,8	121,0
Дніпропетровська	8 471,4	10 993,7	129,8
Донецька	5 191,1	6 183,9	119,1
Житомирська	5 506,3	6 525,3	118,5
Закарпатська	3 816,1	4 568,9	119,7
Запорізька	6 880,3	8 408,2	122,2
Івано-Франківська	4 227,2	5 146,5	121,7
Київська	8 345,7	10 033,9	120,2
Кіровоградська	6 136,9	7 042,4	114,8
Луганська	3 618,2	4 259,7	117,7
Львівська	6 089,6	7 426,6	122,0
Миколаївська	6 037,1	6 988,3	115,8
Одеська	6 661,1	7 880,0	118,3
Полтавська	7 802,6	9 616,6	123,2
Рівненська	4 552,0	5 551,2	122,0
Сумська	5 804,5	6 845,9	117,9
Тернопільська	4 257,9	5 219,2	122,6

1	2	3	4
Харківська	6 742,2	8 185,2	121,4
Херсонська	4 810,0	5 645,3	117,4
Хмельницька	5 354,5	6 346,5	118,5
Черкаська	5 888,7	6 955,0	118,1
Чернівецька	3 582,3	4 299,0	120,0
Чернігівська	5 996,2	6 994,7	116,7
м. Київ	13 651,9	16 559,1	121,3
Всього	6 622,5	8 008,9	120,9

Джерело: складено за [6]

Найменший обсяг доходів у розрахунку на 1 мешканця за січень-листопад 2021 р. зафіксовано в Луганській (4259,7 грн), Чернівецькій (4299,0 грн), Закарпатській (4568,9 грн) областях.

Як видно з даних табл. 6, у всіх областях України обсяг доходів на 1-го мешканця за період, що аналізується, збільшився. Найвищі темпи зростання цього показника в січні-листопаді 2021 р. проти такого періоду в 2020 р. демонструє Дніпропетровська (29,8 %), Полтавська (23,2 %), Тернопільська (22,6 %), Запорізька (22,2 %), Львівська (22,0 %) та Рівненська (22,0 %) області. В той же час найнижчі темпи зростання зафіксовані у Вінницькій (14,1 %), Кіровоградській (14,8 %) та Миколаївській (15,8 %) областях.

Загальний обсяг видатків місцевих бюджетів України у 2021 р. склав 569,4 млрд грн, що на 91,3 млрд грн (+19,1 %) більше від обсягу видатків, проведених у 2020 р. Із зазначеної суми видатки загального фонду у 2021 р. склали 408,9 млрд грн, що на 51,1 млрд грн (+14,2 %) більше, ніж у 2020 р. [5].

У розрізі функціональної класифікації видатків найбільший обсяг коштів протягом січня-грудня 2021 р. було спрямовано на фінансування освіти – 249,1 млрд грн, що становить 43,7 % від загальної суми видатків місцевих бюджетів (рис. 2).

Порівняно з 2020 р. видатки на освіту збільшилися на 49,7 млрд грн, або на 24,9 %.

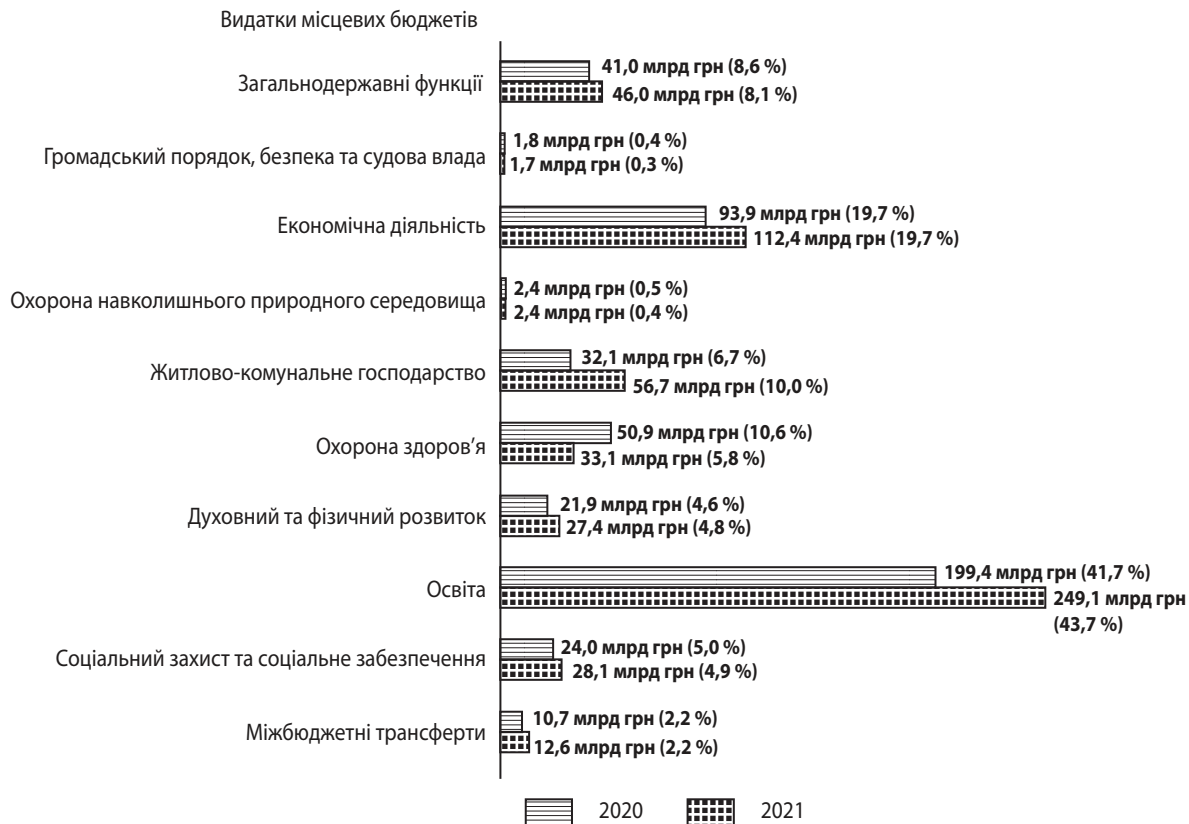

Рис. 2. Видатки місцевих бюджетів (загальний та спеціальний фонди) за функціональною класифікацією за січень-грудень 2021 р.

Джерело: складено за [5]

На видатки, пов'язані з економічною діяльністю, спрямовано 112,4 млрд грн (або 19,7 %), що на 19,7 % більше видатків, проведених за 2020 р. Видатки на загальнодержавні функції, які включають видатки на утримання органів місцевого самоврядування, склали 46,0 млрд грн (8,1 %), що на 12,2 % більше видатків за 2020 р.

На охорону здоров'я у 2021 р. було витрачено 33,1 млрд грн, що становить 5,8 % від обсягу видатків місцевих бюджетів. У 2021 р. порівняно з 2020 р. видатки на охорону здоров'я зменшилися на 17,9 млрд грн, або на 35,1 %. Зменшення видатків на охорону здоров'я пов'язане із продовженням реформи медицини і запровадженням фінансування вторинного рівня за рахунок коштів державного бюджету через Національну службу здоров'я.

Обсяг видатків загального фонду місцевих бюджетів на 1-го мешканця у розрізі областей України було розраховано на базі співвідношення обсягу видатків загального фонду до кількості мешканців відповідної області (табл. 7). Середній обсяг видатків із розрахунку на одного мешканця по всіх областях України за січень-листопад 2021 р. склав 11139,5 грн.

Середнє значення цього показника перевищено у м. Києві (15647,3 грн) і лише у 4 областях: Дніпропетровській (14024,4 грн), Київській (12734,5 грн), Полтавській (12658,7 грн), Запорізькій (11160,2 грн). Варто зазначити, що ці області і м. Київ мали також вищі значення за аналогічний період і по такому показнику, як доходи загального фонду на 1-го мешканця.

Таблиця 7

Динаміка загальних і капітальних видатків місцевих бюджетів України у розрахунку на 1 мешканця за січень-листопад 2020–2021 рр.

Назва області	Загальні видатки на 1-го мешканця, грн			Капітальні видатки на 1-го мешканця, грн		
	січень-листопад 2020 р.	січень-листопад 2021 р.	Темп зростання, %	січень-листопад 2020 р.	січень-листопад 2021 р.	Темп зростання, %
Вінницька	10 041,7	10 706,2	106,6	1 417,5	1 525,4	107,6
Волинська	9 623,2	10 397,1	108,0	1 503,6	1 268,4	84,4
Дніпропетровська	11 790,8	14 024,4	118,9	2 553,6	3 324,6	130,2
Донецька	8 623,9	8 973,1	104,0	2 306,9	2 173,7	94,2
Житомирська	9 714,6	10 571,0	108,8	1 522,2	1 384,2	90,9
Закарпатська	8 776,6	9 303,1	106,0	1 246,5	1 048,5	84,1
Запорізька	10 424,5	11 160,2	107,1	1 239,4	1 208,7	97,5
Івано-Франківська	8 774,4	9 411,8	107,3	1 334,7	1 206,1	90,4
Київська	11 618,2	12 734,5	109,6	2 684,9	2 341,5	87,2
Кіровоградська	10 091,8	10 911,8	108,1	1 023,7	939,0	91,7
Луганська	7 249,5	7 850,8	108,3	1 339,4	1 329,7	99,3
Львівська	9 826,4	10 674,4	108,6	2 123,8	1 846,2	86,9
Миколаївська	9 233,6	9 983,9	108,1	1 103,9	1 038,6	94,1
Одеська	10 114,3	10 774,0	106,5	2 085,3	1 934,1	92,7
Полтавська	11 546,6	12 658,7	109,6	1 922,2	1 933,6	100,6
Рівненська	9 065,8	10 252,5	113,1	1 020,1	1 086,8	106,5
Сумська	9 177,2	9 855,5	107,4	871,7	904,4	103,7
Тернопільська	8 322,1	10 064,4	120,9	806,2	855,4	106,1
Харківська	9 550,2	10 948,7	114,6	2 062,5	2 349,9	113,9
Херсонська	8 899,6	9 861,0	110,8	1 158,7	1 264,4	109,1
Хмельницька	9 302,1	10 244,6	110,1	920,4	1 017,7	110,6
Черкаська	9 474,9	10 335,3	109,1	1 177,1	1 421,0	120,7
Чернівецька	8 216,5	9 021,4	109,8	1 114,8	1 059,1	95,0
Чернігівська	9 652,5	10 535,6	109,1	1 181,5	979,8	82,9
м. Київ	14 080,2	15 647,3	111,1	3 745,3	3 223,2	86,1
Всього	10 107,0	11 139,5	110,2	1 839,6	1 820,2	98,9

Джерело: складено за [6]

Найменший обсяг загальних видатків у розрахунку на 1 мешканця за січень-листопад 2021 р. було здійснено в Луганській (7850,8 грн), Донецькій (8973,1 грн) та Чернівецькій (9021,4 грн) областях. При цьому Луганська і Чернівецька області мали також найменші значення і по такому показнику, як доходи загального фонду на 1-го мешканця.

Дані табл. 7 свідчать, що в усіх областях України обсяг загальних видатків у розрахунку на 1-го мешканця за січень-листопад 2021 р. проти січня-листопада 2020 р. збільшився. Найвищі темпи зростання цього показника в січні-листопаді 2021 р. проти такого періоду в 2020 р. показують (Тернопільська (20,9 %), Дніпропетровська (18,9 %), Харківська (14,6 %) та Рівненська (13,1 %) області і м. Київ (11,1 %), а найнижчі темпи зростання демонструють Донецька (4,0 %), Закарпатська (6,0 %) та Одеська (6,5 %) області.

Обсяг коштів, який спрямовується на розвиток громад, визначається як співвідношення величини капітальних видатків до кількості жителів відповідної громади. Вказаний показник дозволяє обрахувати, скільки припадає на 1 мешканця територіальної громади грошових коштів, які використовуються для придбання устаткування і об'єктів довготривалого користування.

Середній обсяг капітальних видатків із розрахунку на одного мешканця по всіх областях України за січень-листопад 2021 р. склав 1820,2 грн (табл. 7). Це середнє значення перевищено у м. Києві (3223,2 грн) і у семи областях, серед яких найвищі значення зафіксовані в Дніпропетровській (3324,6 грн), Харківській (2349,9 грн) і Київській (2341,5 грн) областях. Водночас найменший обсяг капітальних видатків на 1-го мешканця за січень-листопад 2021 р. було здійснено в Тернопільській (855,4 грн), Сумській (904,4 грн) і Кіровоградській (939,0 грн) областях. У січні-листопаді 2021 р. проти такого періоду в 2020 р. зафіксовано темпи падіння обсягу капітальних видатків із розрахунку на одного мешканця як в середньому по Україні, так і по більшості її областей.

Для визначення величини надмірних витрат коштів на утримання та забезпечення функціонування органів місцевого самоврядування (ОМС) розраховується частка видатків на їх утримання до суми видатків загального фонду місцевого бюджету громади.

Питома вага видатків на утримання органів місцевого самоврядування у загальному обсязі видатків за січень-листопад 2021 р. в середньому по Україні складає 10,1 % (табл. 8).

Таблиця 8

Питома вага видатків на утримання органів місцевого самоврядування у видатках загального фонду місцевих бюджетів України за січень-листопад 2021 р.

Назва області	Загальний обсяг видатків місцевих бюджетів, млн грн	Видатки на утримання ОМС, млн грн	Частка видатків на утримання ОМС у загальному обсязі видатків, %
1	2	3	4
Вінницька	13 381,7	1 406,4	10,5
Волинська	9 053,4	879,3	9,7
Дніпропетровська	33 712,4	2 669,9	7,9
Донецька	14 989,1	1 693,8	11,3
Житомирська	10 562,9	1 163,5	11,0
Закарпатська	10 009,3	1 103,7	11,0
Запорізька	16 184,4	1 545,3	9,5
Івано-Франківська	10 970,8	1 187,3	10,8
Київська	18 526,9	2 287,1	12,3
Кіровоградська	8 652,1	1 061,7	12,3
Луганська	5 492,9	720,3	13,1
Львівська	21 267,2	2 182,3	10,3
Миколаївська	9 619,6	1 041,6	10,8
Одеська	20 395,8	2 171,2	10,6
Полтавська	14 295,2	1 630,6	11,4
Рівненська	10 106,5	981,6	9,7
Сумська	8 824,0	1 123,3	12,7
Тернопільська	8 909,9	901,2	10,1
Харківська	22 520,2	2 504,4	11,1
Херсонська	8 391,4	968,4	11,5
Хмельницька	10 649,5	1 166,9	11,0

Закінчення табл. 8

1	2	3	4
Черкаська	10 264,7	1 256,1	12,2
Чернівецька	6 823,7	700,7	10,3
Чернігівська	8 671,0	1 005,4	11,6
м. Київ	37 139,7	2 027,8	5,5
Всього	349 414,2	35 379,6	10,1

Джерело: складено за [6]

Найменша частка видатків на утримання ОМС у загальному обсязі видатків за вказаний період припадає на м. Київ (5,5 %) і на чотири області: Дніпропетровську (7,9 %), Запорізьку (9,5 %), Рівненську (9,7 %) і Волинську (9,7 %). Водночас найбільшу частку видатків на утримання ОМС у загальному обсязі видатків мають такі області: Луганська (13,1 %), Сумська (12,7 %), Київська (12,3 %), Кіровоградська (12,3 %), Черкаська (12,2 %).

Проте позитивні результати децентралізації і досягнутий фінансовий потенціал територіальних громад в Україні значною мірою знівельовані внаслідок повномасштабної війни Росії проти України. У тих територіальних громадах, де відбувалися чи відбуваються активні бойові дії, страждають місцеві жителі, пошкоджені та зруйновані об'єкти критичної і цивільної інфраструктури.

Попри проведення активних бойових дій на третині української території, постає питання щодо повоєнного відновлення і подальшої відбудови територій, постраждалих внаслідок бойових дій. Указом Президента України від 21.04.2022 р. № 266/2022 було створено Національну раду

з відновлення України від наслідків війни [7]. Першочерговим завданням державної політики на місцевому рівні повинно бути сприяння у відновленні фінансового потенціалу територій, які постраждали внаслідок воєнних дій, та забезпечення їх громадян належним рівнем публічних послуг.

Головною вимогою відбудови України є не повернення до довоєнного стану, а повноцінна розбудова та інтегрування до Європейського співтовариства, на засадах сталого розвитку та з урахуванням Європейського зеленого курсу, що також є запорукою виконання Копенгагенських критеріїв вступу до ЄС [2]. Основні принципи, на яких має базуватись відновлення України від наслідків війни, наведені на рис. 3.

Під час відбудови України необхідно раціонально поєднати процеси швидкого відновлення об'єктів критичної інфраструктури з новими підходами до капітального будівництва тих об'єктів, які матимуть довгострокову ефективність і забезпечать стаке майбутнє для наступних поколінь.

Рис. 3. Основні засади відновлення і відбудови України

Джерело: адаптовано за [2]

Процес післявоєнної відбудови територій має проходити за активної участі та залучення усіх зацікавлених сторін, включаючи органи місцевого самоврядування, представників територіальних громад та громадськості.

Водночас місцевому самоврядуванню має бути відведена ключова роль у розв'язанні завдань повоєнного відновлення у територіальних громадах.

Висновки. Впродовж 2015–2021 рр. спостерігалася позитивна динаміка зростання загального обсягу доходів місцевих бюджетів України, а найменша його величина у 2020 р. за останні п'ять років викликана найнижчим розміром трансфертів з державного бюджету, оскільки в цьому році з місцевих бюджетів не проводилися окремі видатки, пов'язані з реалізацією державних програм соціального захисту громадян.

Протягом 2015–2021 рр. намітилася стійка тенденція до збільшення частки власних доходів місцевих бюджетів (загальний фонд без трансфертів) у ВВП і доходах Зведеного бюджету України, що пов'язано з нарощуванням дохідної бази місцевих бюджетів і зменшенням концентрації фінансових ресурсів на центральному рівні. Водночас частка видатків місцевих бюджетів у ВВП і Зведеному бюджеті України за вказаний період скоротилася через домінуючу роль видатків державного бюджету, які забезпечують фінансування загальнодержавних потреб соціально-економічного розвитку нашої країни.

Аналіз фінансових показників діяльності територіальних громад України за січень-листопад 2021 р. засвідчив наявність значної диференціації у їх ресурсному забезпеченні та спроможності надавати необхідні публічні послуги своїм громадянам на відповідних територіях. Найвищі рівні фінансового потенціалу за вказаний період було нарощено у м. Києві, Дніпропетровській, Київській, Харківській, Полтавській, Запорізькій, Львівській та Одеській областях, а найнижчі – в Луганській, Чернівецькій, Закарпатській і Кіровоградській областях.

У період післявоєнної відбудови України зусилля держави мають спрямовуватися на відновлення ресурсного потенціалу територій, що зазнали негативного впливу внаслідок бойових дій, та забезпеченні їх громадян належним рівнем публічних послуг. Відновлення і розбудова України має відбуватися на базі концепції сталого розвитку, Європейського зеленого курсу та з урахуванням ключової ролі у цьому процесі органів місцевого самоврядування, представників територіальних громад та громадськості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виконання доходів місцевих бюджетів // Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhativ>
2. Зелена відбудова України: Позиція громадськості // Міжнародний фонд відродження. URL: https://www.irf.ua/green_recovery_ukraine/
3. Інформація про стан затвердження місцевих бюджетів на 2021 рік // Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/approval-materials-of-local-budgets>

4. Мінфін: Затверджено 95,5 % місцевих бюджетів // Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_zatverdzheno_955_mistsevykh_biudzhativ-3259

5. Місцеві бюджети // Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=11&year=2021&budgetType=LOCAL>

6. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/800/10.01.2022.pdf>

7. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни : Указ Президента України від 21.04.2022 № 266/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225>

8. Про внесення змін до Методики проведення фінансово-економічних розрахунків при підготовці проекту акта Кабінету Міністрів України та законопроекту, що вноситься у порядку законодавчої ініціативи Кабінетом Міністрів України на розгляд Верховної Ради України : Наказ Міністерства фінансів України від 21.08.2019 № 353. URL: <https://mof.gov.ua/uk/orders-of-the-ministry-of-finance-of-ukraine-in-2019>

9. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» : Закон України від 24.02.2022 № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>

10. Субвенція місцевим бюджетам 2021: про головне // Бухгалтерія для бюджету та ОМС. URL: <https://www.budgetnyk.com.ua/article/216-subventsya-mstsevim-byudjetam-2021-pro-golovne>

11. Щодо розгляду звернень, запитів громадян та юридичних осіб // Державна казначейська служба України. URL: <https://www.facebook.com/StateTreasuryUA>

12. Як виконувалися місцеві бюджети у 2020 році – експертний аналіз // Децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13249>

REFERENCES

“Informatsiia pro stan zatverdzhennia mistsevykh biudzhativ na 2021 rik” [Information on the State of Approval of Local Budgets for 2021]. Ministerstvo finansiv Ukrainy. <https://mof.gov.ua/uk/approval-materials-of-local-budgets>

[Legal Act of Ukraine] (2019). <https://mof.gov.ua/uk/orders-of-the-ministry-of-finance-of-ukraine-in-2019>

[Legal Act of Ukraine] (2022). <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225>

[Legal Act of Ukraine] (2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>

“Minfin: Zatverdzheno 95,5 % mistsevykh biudzhativ” [Ministry of Finance: 95.5% of Local Budgets Have Been Approved]. Ministerstvo finansiv Ukrainy. https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_zatverdzheno_955_mistsevykh_biudzhativ-3259

“Mistsevi biudzhety” [Local Budgets]. Derzhavnyi veb-portal biudzhetu dlia hromadian. <https://openbudget.gov.ua/?month=11&year=2021&budgetType=LOCAL>

“Monitorynh protsesu detsentralizatsii vlady ta reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia” [Monitoring the Process of Power Decentralization and Local Self-government Reform]. <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/800/10.01.2022.pdf>

“Shchodo rozhlidu zvernenn, zapytiv hromadian ta iurydychnykh osib” [Regarding Consideration of Appeals, Requests

of Citizens and Legal Entities]. Derzhavna kaznacheiska sluzhba Ukrainy. <https://www.facebook.com/StateTreasuryUA>

“Subventsiiia mistsevym biudzheta 2021: pro holovne” [Subsidy to Local Budgets in 2021: The Main Thing]. Bukhhalteriiia dlia biudzheta ta OMS. <https://www.budgetnyk.com.ua/article/216-subventsya-mstsevym-byudjetam-2021-pro-golovne>

“Vykonannia dokhodiv mistsevikh biudzhativ” [Implementation of Local Budget Revenues]. Ministerstvo finansiv Ukrainy. <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevikh-biudzhativ>

“Yak vykonuvalysia mistsevi biudzhety u 2020 rotsi - ekspertnyi analiz” [How Local Budgets Were Implemented in 2020 - Expert Analysis]. Detsentralizatsiia. <https://decentralization.gov.ua/news/13249>

“Zelena vidbudova Ukrainy: Pozytiia hromadskosti” [Green Reconstruction of Ukraine: The Position of the Public]. Mizhnarodnyi fond vidrozhennia. https://www.irf.ua/green_recovery_ukraine/

Стаття надійшла до редакції 24.04.2022 р.